

Druhá panelová diskuse „Restaurování a obnova“

Kutná Hora, 15. listopadu 2012

ZÚČASTNILI SE TITO PANELISTÉ:

Josef Čoban, akad. mal. | restaurátor

PhDr. Petra Hoftichová | Galerie hlavního města Prahy

Ing. Jiří Kott, Ph.D. | projekční kancelář Murus

Mgr. Petr Pavelec | NPÚ České Budějovice

Ing. Jan Všetěčka | ARCHATT stavebně restaurátorská huť

doc. Jiří Novotný, akad. soch. | Fakulta restaurování Univerzity Pardubice

Mgr. Klára Zubíková | vedoucí Odboru kultury a památkové péče Středočeského kraje

MODERÁTORKA DISKUSE:

Ing. Martina Hucková | projekt PPP PRO, Univerzita Pardubice – Fakulta restaurování

Martina Hucková: Tématem dnešního diskusního setkání jsou teoretické i praktické aspekty restaurování a stavební obnovy. Panelovou diskusí k tomuto tématu jsme se rozhodli uspořádat proto, že téma považujeme za klíčové. Vybraným osobnostem, jejichž názory nás zajímají, jsme se rozhodli položit několik otázek. O vzájemném vztahu obnovy a restaurování budou debatovat zástupci zúčastněných stran: za odbornou památkovou péči vystoupí **Mgr. Petr Pavelec** (NPÚ, ú.o.p. v Českých Budějovicích), výkonnou část památkové péče bude zastupovat vedoucí Odboru kultury a památkové péče Středočeského kraje **Mgr. Klára Zubíková**. Dále se diskusního panelu zúčastní restaurátor **Josef Čoban, ak. mal.**, projektant **Ing. Jiří Kott** ze společnosti MURUS – monumenta renovamus, projekce, spol. s.r.o. a **Ing. Jan Všetěčka** ze společnosti Archatt spol. s.r.o. Předem omluvím paní magistru Kláru Zubíkovou, která se z důvodu svého pracovního vytížení zúčastní pouze úvodní části diskuse.

Začneme bez dalšího otálení hned úvodní otázkou: Nastaly podle vás v posledních letech proměny společenských, ekonomických a politických podmínek výkonu památkové péče? Pokud ano, jaké?

Josef Čoban: Já jako restaurátor bych mohl těžko ovlivnit výkon památkové péče zevnitř. Zvenčí do celého toho procesu samozřejmě vstoupily restituice. Jsou zde soukromí majitelé a s tímto problémem se památková péče do současnosti nijak zvlášť nepopasovala. Další problém, který mne tíží, je fluktuace odborných pracovníků. Náhodou mluvím třeba o Praze, kde se odborní pracovníci velice často mění, takže niterná znalost lokální problematiky mizí. Komunikace s nimi je posléze velmi složitá – myslím z pohledu restaurátora.

Petra Hoftichová: První věc byla naznačená. Jsou to restituice a přesun řady nemovitých i movitých památek do jiných rukou. Víme o tom, že třeba

církevní instituce si vytváří vlastní systémy určitého památkového dohledu. Nejsou to jenom odborníci, kteří jsou zaměstnanci určitých šlechtických rodů – restituentů spravujících, stejně jako my, nějakou uměleckou sbírku. Ale vznikají systémy, které se snaží podle mého názoru vystupovat skoro samostatně, bez ohledu na památkovou péči státní. Myslím si, že tím, že výkon památkové péče nebo třeba dohled u rekonstrukcí nebyl nějak zohledněn v rámci ekonomických modelů a podnětů, je památková péče – byť získala společensky na určitém uznání – ekonomicky neustále odsunována spíše někam do pozadí.

Jiří Kott: V posledních letech ubývá peněz na realizaci a přibývá administrativy kolem výběrových řízení a kolem smluvních vztahů. Tato fáze přípravy zakázky ubírá čas na vlastní realizaci a je nutno i zdůraznit, že nové moderní novostavby jsou velmi často realizovány v průběhu jednoho či dvou let, a tento požadavek se začíná objevovat i u obnovy historických objektů. Co se týká dalšího, význam

a přínos památkových objektů pro společnost je stále lépe a lépe hodnocen. Ale toto kladné hodnocení se netýká památkářů, byť jejich kvalifikace se v průběhu let zlepšuje. S ohledem na jejich ohodnocení je zde velká fluktuace pracovníků.

Petr Pavelec: Souhlasím s tím, že závažnější problém posledních let je rostoucí byrokracie a administrativa. Jinak ale jsem spíše optimističtější. Mám za to, že se za posledních dvacet let, pokud jde o společenské a politické podmínky, situace zlepšila. A to zejména v tom smyslu, že za dvacet let už víme, kdo je kdo, a jak kdo přistupuje k památkové péči. A za druhé, je za námi celá řada významných realizací. Tedy při všech těch diskusích je možné odkazovat na to, že například za posledních dvacet let se zásadně pozitivně proměnil vzhled měst, která patří k těm nejskvělejším památkovým rezervacím v Čechách. Při diskusích a argumentacích lze vycházet z toho, že se známe, a že jsou k dispozici jasné a hmatatelné výsledky. Tedy v těchto souvislostech hodnotím změny spíše pozitivně.

Jan Všeťka: Podle mého názoru změna v-
konu památkové péče reaguje na změnu struktury
majitelů památek a tedy i investorů – stavebníků.
Na jedné straně jsou to státní instituce, dále se jed-
ná o církve, ale postupně přibývá také soukromých
investorů, kteří mají zájem o památky. Osvícené sou-
kromé investory začíná více zajímat památková pod-
stata objektu a mnozí již pochopili, že památka má
hodnotu, když v rámci své obnovy tuto památkovou
podstatu neztratí. Takže doufám, že ta doba, kdy se
při „rekonstrukcích“ památek zachovala jen fasáda,
je už za námi. V tomto ohledu bych byl, stejně jako
kolega Pavelec, optimista. Myslím si, že postupem
času památky získávají ve společnosti stále vyšší
prestiž. Rád bych ještě zmínil další okolnost, která
stále více komplikuje situaci při obnově a restauro-
vání památky. Jedná se o nemožnost změn termínu
realizace a vyúčtování akce (většinou u projektů fi-
nancovaných z evropských fondů). Často tedy do-
chází k situaci, že jsou při realizaci učiněny nálezy,
na základě kterých by bylo z hlediska památkové
péče správné provést změny v projektové doku-
mentaci, ale z důvodu nutnosti dodržení termínu
dokončení a vyúčtování akce tyto změny nemohou
být provedeny.

Jiří Novotný: To je velmi těžká otázka. Mys-
lím, že zcela jistě se mění filosofie památkové péče.
V dřívějších obdobích byla památková péče jedním
z dokladů vyspělosti společnosti a péče státu o kul-
turu, dneska je tato péče jinak strukturovaná. K pa-
mátkám bylo přistupováno dle jednoho schématu,
z pozic jedné filozofie. Dnes naštěstí přicházíme na
to, že každá památka je jedinečná a jako taková by
měla být uchována. A z toho i vyplývají zvýšené po-
žadavky na průzkumy, na kvalitu zásahu a tak dále.
Spíše bych řekl, že teď, v souladu s demokratickým
systémem spějeme k uchování památky jako jedi-
nečného autentického díla.

Klára Zubíková: Děkuji za slovo. Vítejte tady,
v Galerii Středočeského kraje, což je jedna z mých
devatenácti příspěvkových organizací. Zastupuji zde
Středočeský kraj, což je obrovský moloch. Můj od-
bor se skládá ze dvou oddělení, oddělení památkové
péče a oddělení kultury. Abych se mohla vyjádřit
k tomu, co přede mnou řekli moji předchůdci, trošič-
ku nastíním objem práce, který děláme. Z hlediska
památkové péče řešíme národní kulturní památky,
jsme odvolacím orgánem, a z hlediska oddělení kul-
tury jsme zřizovatelem příspěvkových organizací,
které většinou sídlí v památkových objektech. Gale-
rie Středočeského kraje je učebnicovým příkladem.
Zároveň jsme řízení volenými zástupci kraje, tedy
mnohdy neodborníky na oblast památkové péče,
kteří ovšem také uplatňují svou představu, jak by
věci měly vypadat. A z toho se samozřejmě odvíjí
různé komplikace, které musíme řešit. Třeba jsou

to – jak tady zmínil pan kolega – projekty Regionál-
ního operačního programu. Tady, v sídle GASKu se
realizoval velký projekt ROP na zahrady a severní
křídlo a tak, jak bylo řečeno, jakákoliv změna v situ-
aci, která nastala, třeba v archeologickém výzkumu,
který byl nějak plánován a samozřejmě jeho objem
byl nakonec -setnásobný, než se počítalo. A my
máme úžasných 1350 banánových krabic archeolo-
gických nálezů, které se našly tady okolo nás. To jsou
samozřejmě věci, se kterými ten projekt nepočítal,
takže to jsou velké komplikace.

Potom co je pro nás velmi komplikované, jsou
veřejné zakázky, které se obzvláště po událostech,
které máme za sebou [pozn. red. odvolání někdejší-
ho hejtmana Davida Ratha], se řešily velmi razantně,
a bohužel musím říct, že i v tom nejlépe myšleném
záměru vybrat někoho nejvhodnějšího, ať už ze strany
dodavatele stavebních prací či restaurátorských
prací, je v podstatě tabu jakkoli zasáhnout. Všechny
záležitosti, které se týkají výběru, trvají podle nových
zákonů a vyhlášek čtyři měsíce. Takže když stojíte
před nějakým problémem, který musíte řešit, a mu-
síte přesoutěžit třeba z nějakých objektivních důvo-
dů, tak prostě soutěžíte o čtyři měsíce déle. Tohle
já vidím jako veliký problém. Abych to shrnula. Teď
se nám mění zastupitelstvo, mění se nám rady do
krajů. Dokud jsem stála na té straně, co stojí většina
z vás, to znamená na té odborné, pedagogické nebo
zkrátka neúřední straně, tak jsem si neuměla před-
stavit, jak moc politická garnitura může zasáhnout
do realizací. Myslím si, že to je špatně, ale neví,
upřímně, sama, co s tou situací dělat.

**Martina Hucková: Děkuji Vám za Vaše od-
povědi. Má další otázka zní: Jaká další kritéria
kromě ceny by měla být podle vás obsažena v hod-
notících kritériích nabídek ve výběrových řízeních
na restaurátorské práce?**

Josef Čoban: Protože jsem už starší resta-
rátor, lituji, že kritérium referencí stále vypadává.
Objevuje se argument, že posuzovatelé to nedokáží
zpracovat, nebo že mohou být reference zkreslené.
Já si myslím, že to je spíš problém kompetentnosti
hodnotitelů. Pakliže v komisích sedí zástupci po-
litických kruhů a jsou doplněny podřízenými sub-
alterními úředníky, kteří odkývají nakonec všechno,
a především se všichni zaobírají úplně jinou pro-
blematikou než obnovou památek, pak je jisté, že
jsou schopni rozpoznat nanejvýš to, které číslo je
vyšší a které nižší. V podstatě nehledají důvod, proč
někdo navrhuje cenu vyšší a někdo nižší. Ten, kdo
je v problematice zkušený a má třeba větší přehled,
tak ví. Toto ať si to uvědomí ti, kteří takto sestavují
hodnotící komise. Pak je zbytečné vyhlašovat dopl-
ňující kritéria. Mohou rovnou vypsát soutěž o nej-
nižší cenu a nemusí nic složitě vyhodnocovat. Pro
mě je zbytečné dokládat, že jsem něco restauroval

v posledních pěti letech, protože je to bezpředmět-
ná a vlastně zbytečná snaha. Takže se s námi hraje
taková prazvláštní pokrytecká hra a nakonec vždy
hodnotitelé rozhodnout podle nejnižší cenové na-
bídky. Problémem kritérií není jen výška ceny. Jsou
tam skryté ještě další manipulativní položky, a to
jsou třeba termíny; nejenom doba provedení, ale
i termíny realizace. Tam se nebere ohled na klimatic-
ké podmínky, technologie a na technické možnosti
použitých materiálů. Přestože všichni zadavatelé
požadují sedmileté záruky, některé materiály od
výrobce tak dlouhou záruku nemají, natož aby se
třeba daly splnit požadované aplikační podmínky.

Petra Hoftichová: Vzhledem k tomu, že sama
teď stojím velice často také na straně zadavatele,
musím říci, že tady by bohužel asi bylo potřeba,
aby Ministerstvo kultury více ovlivňovalo samotné
zadavatele. Je to proto, že většina zadavatelů volí
do komisí ekonomy a právníky. Ekonom a právník
není schopni posoudit kvalitu restaurátorských pra-
cí. Pokud tam sedím jakožto odborník, tak zjišťuji,
že zadání je vypsáno tak, že na jakékoliv odborné
kritérium se odvažují vypsát 20–30 % hodnocení.
Tím se z toho nestává rozhodující kritérium a auto-
maticky z toho opět vypadává pouze cena. Většina
zadání je vypsána tak, že z toho zcela vypadává ně-
jaká možnost přímé poptávky nebo zadání lidem,
o kterých víte, že tu práci umí dělat. Protože se to
vypíše naprosto otevřeně. A tím pádem víte, že vám
sice někdo dává dumpingovou cenu, ale že tu prá-
ci prakticky skoro nedělal. Že to dokládá ověřením
nebo jakýmsi subdodavatelem, který je kvalifikova-
ný, který třeba před pěti lety podobnou práci dělal,
ale nedělal ji pravidelně, dělal ji jednou a vy vlastně
víte, že ji neudělal úplně dobře a máte k tomu výhra-
dy. Ale jak tyto výhrady kvalifikované sdělit tak, aby
tento člověk práci neprováděl? Vlastně k tomu není
možnost a není dán prostor. Domnívám se, že re-
staurování by mělo být ze systému výběrových řízení
vypuštěno, protože je to skutečně činnost, která by
se měla řešit poptávkou vybraných dodavatelů, tak
aby bylo možné dodržet kvalitu. Protože kvalitativní
ukazatele podle stávajících zákonů prakticky není
možné uplatňovat a nedostatek odborníků – jak řekl
kolega Čoban – vlastně brání tomu, aby příslušná
komise mohla kvalifikovaně rozhodovat.

Jiří Kott: Kromě ceny musí být rozhodujícím
kritériem při výběru dodavatele i kvalifikace a refe-
rence. NPÚ má bohužel jako jediné kritérium cenu.
Kvalita asi není důležitá. A stále platí, že za málo
peněz je málo muziky. To ve stavebnictví není možné
jinak. A u velkých zakázek musí být už při výběrovém
řízení jasné, kdo vlastně bude tu odbornou práci vy-
konávat. Pokud se jedná o velkou stavební zakázku,
tam už při výběru dodavatele musí být jasné, jakým
způsobem bude nastavena kontrola standardní kva-

lity díla. To znamená – práci vykonává hodně lidí, ale
kdo je v podstatě usměřňuje, aby to výsledné dílo
sneslo vzájemné srovnání.

Petr Pavelec: Děkuji za slovo. My to tady má-
me pěkně prostřídáno. Já jsem zde za Národní pa-
mátkový ústav na straně investora a zadavatele ve-
řejných zakázek a jak s firmou MURUS, tak s firmou
ARCHATT čas od času spolupracujeme. Za sebe
musím říct, že na jihočeském pracovišti Národního
památkového ústavu je vždycky vedle kritéria ceny,
což je povinné kritérium, i kritérium reference a kva-
lifikace. A musím říct, že to, s čím se setkávám v po-
slední době, je to (a děje se to pravidelně), že soutě-
ží kvalifikované firmy a tyto kvalifikované firmy mají
diametrálně rozdílné ceny. Tedy netrivializoval bych
problematiku jenom na to, že existuje cena a pak
existuje celá řada nekvalifikovaných firem, které se
podbíjí cenami. Z mé praxe skutečně vím, že mno-
hokrát soutěží jenom kvalifikované firmy a ceny se
diametrálně liší. V souvislosti s cenami si ze své praxe
vzpomínám i na jeden kuriózní, ale docela příznačný
příklad z oblasti restaurování. Není tak starý. Zadával
jsem veřejnou zakázku na restaurování nástěnných
maleb, do zakázky se přihlásil nedávný absolvent
jedné nejmenované vysoké školy restaurování a sta-
novil cenu, která byla zjevně nepřiměřená. Na mou
otázku, jak cenu spočítal, řekl, že na škole dostali
ceník, a ten ceník že říká, že středověká malba stojí
metr čtvereční 10 000 korun, renesanční 8 000, ba-
rokní 5 000 a malba z 19. století že je za 3 000. On
restauroval gotickou, takže psal 10 000. A já jsem
mu řekl: „No, šanci máte tak s dvěma tisíci“. A on
na to: „Dobře, dva tisíce“. Dávám to jako komickou
příhodu, je v tom ale celá řada souvislostí. A vyplý-
vá z toho mimo jiné, že problémy s tvorbou cen se
vyskytují i mezi kvalifikovanými firmami a subjekty.

Jan Všeťka: Já bych si dovolil tu otázku
rozšířit nejen na výběrové řízení na restaurátorské
práce, ale jelikož se naše firma zabývá celkovou
obnovou památkově chráněných objektů, tak i na
otázku celkové obnovy a rekonstrukce památkově
chráněných objektů. Zde si myslím, že je problema-
tika ještě rozsáhlejší než u restaurování. Pokud jde
o restaurování, tak zde uchazeči prokazují kvalifikaci
restaurátorskou licencí, kterou uděluje Ministerstvo
kultury, a jež zní přímo na jméno restaurátora. Cel-
ková obnova památkového objektu je však podle
zákona stavební zakázkou, u které můžete většinu
kvalifikačních předpokladů (kromě trestní bezúhono-
nosti) prokázat pomocí subdodavatelů. Zde spatřuji
velký nedostatek stávajícího zákona o zadávání ve-
řejných zakázek.

Další problém, který zde byl již zmíněn kole-
gou Kottem, je nepochopitelný časový lhůt jednotlivých
fází celého procesu obnovy a restaurování památky.
Při pohledu na celkový harmonogram zakázky zbý-

vá po všech administrativních úkonech na vlastní realizaci velmi málo času a často v nevhodných klimatických podmínkách. Mnohdy tak není možno dodržet potřebné technologické lhůty pro obnovu a restaurování a práce jsou prováděny v nevhodných klimatických podmínkách.

Velkým problémem jsou rovněž zákonem stanovená kritéria pro výběr nejvhodnější nabídky v obchodní soutěži, což zde zmiňovali všichni kolegové. Dnes je obvyklá praxe, že jediným kritériem pro výběr nejvhodnější nabídky je výše nabídkové ceny. Některé ekonomické kvalifikace (např. neúměrně vysoké bankovní garance) diskriminují menší firmy a zakázky zbytečně prodražují o náklady na tyto garance. Takže zde dnes panuje shoda na tom, že chybí hodnocení podle kvalifikace uchazečů. Hodnocení podle více kvalifikačních kritérií by vyžadovalo u členů výběrových komisí vyšší odbornost a také odvahu rozhodnout. Naopak při výběru dle jediného kritéria nejnižší nabídkové ceny stačí provést kontrolu úplnosti a seřadit nabídky podle výše nabídkové ceny. Na závěr bych chtěl ještě říct, že naše společnost bojuje na trhu s konkurencí firem, které zaměstnávají i různé zahraniční a neodborné pracovníky, kteří mají menší mzdové nároky. My se snažíme udržovat odborná řemesla od truhlářů, tesařů přes štukatéry, které ale musíte za odbornou práci odpovídajícím způsobem finančně ohodnotit. Takže bychom uvítali nějaký způsob certifikace odbornosti památkových firem, obdobně jako mají restaurátoři restaurátorské licence.

Jiří Novotný: Já obdivuju všechny, co tady sedí proti nám, jejich klid, protože teď hovoříme o podmínkách jejich života a jejich budoucnosti. Praxe však je taková, že je-li větší zakázka na obnově nebo restaurování památky, je vypsaná soutěž. Jsou zde vyzváni především stavaři. K této skupině prací jsou přičleněny i restaurátorské části zakázky. Čili hlavní firma, hlavní dodavatel vyhraje zakázku s nejnižší cenou a logicky tuto skutečnost pak musí promítnout i do ostatních zúčastněných řemesel a činností. Jaká mají být další kritéria? Měla by to být kvalita restaurátorského projektu, záruky bezpečného provedení a reference, ze kterých vyplývá, že uchazeč má odborné předpoklady zvládnout daný úkol. To by byl ideální případ. V takovém ideálním případě by pak v odborném a posléze i v závazném stanovisku mělo být jasně formulováno, že podmínky pro vykonání díla jsou takové a takové... A v ideálním případě by ovšem musela existovat adekvátní kritéria pro posuzování nabídky.

Klára Zubíková: Ráda bych zdůraznila, že to už není o Ukrajincích. Je to o národnosti vietnamské a čínské, což je ještě cenově někde úplně jinde, což jsme řešili teď shodou okolností tady na severním křídle. Co se týká krajských zakázek, tam je situ-

ace ještě složitější. Složitější o to, že na kraji existuje několik různých oddělení, která se zakázkami a administrativou zabývají, a vy ze svého oddělení nemáte šanci zasáhnout do práce někoho jiného. To znamená, že i při velkých zakázkách, kde by měl mít vedoucí odboru kultury nějakou základní představu o tom, jak by daná věc měla vypadat, se k tomu zadání téměř nedostanete. Nebo se dostanete pouze tehdy, pokud máte dobrý vztah s úředníky na tom daném oddělení a oni nějaké vaše připomínky sepíší – doufáte, že lucidně – a dají je firmě, která tu soutěž administruje a vysoutěží. Situace je ještě o to složitější, že málokdy soutěžíme věci jednotlivě, ale spíše ve velkých blocích, takže nakonec vysoutěžíme velkou firmu, která nabídne cenu 20, 30, v tomto případě třeba 250 milionů. Tudíž vám jako restaurátorovi, člověku, který má živnostenský list, nezbyvá, než mít dobré vztahy s těmito velkými molochy, které mají šanci získat zakázku, kde se nějakým způsobem uplatní. A tam samozřejmě nějaká kritéria ceny nebo podobně neplatí. Tam už to záleží na vás a na vašem networkingu, jak moc jste zdatní pohybovat se v určitých kruzích. A co je bohužel na tom nejhorší, že i zakázky tohoto typu se přeproductávají. Čili vy ve finále zjistíte, že by to sice měl dělat někdo, ale pak přijдете na kontrolní den a dělá to někdo jiný. A když jste velmi důslední a ptáte se po nějaké licenci člověka, který vám moc nerozumí, protože vlastně ani není Čech, tak pak se teprve dostanete k tomu člověku, který by to měl zaštitit. Mluví samozřejmě o zakázkách, které se týkají třeba restaurování při nějakých velkých objektech, třeba Národního divadla nebo – pokud budu mluvit o vlastním – tak tady té úžasné kapličky. Takže nechci být úplně pesimistická, ale situaci pro drobné řemeslníky a pro drobné restaurátorské dílny vidím skutečně velmi složitě. Zákon o veřejných zakázkách je vůči malým a odborným (třeba restaurátorským) firmám dost diskriminační. To bych podtrhla dvakrát.

M. Hucková: [vyzvala k otázkám publikum]

Jakub Ďoubal: Dovolím si vstoupit do diskuze obecně. Já tady prakticky se všemi názory kolegů souhlasím, ale vypadá to, že z toho není východisko. Bohužel se obávám, že úprava zákona směřující k tomu, aby se tam nějak zásadně dostaly nějaké kvalifikační předpoklady, vzhledem k tlakům, není úplně nablízku. Myslím si, že jediná cesta, jak z toho ven, je konečné trvání na kvalitě, kdy jedna věc je výběrové řízení, kde to nejsem schopen ovlivnit. Ale pořád je ještě možné tu nekvalitně provedenou práci, o které tady mluvíme, nepřebírat. Dá se to udělat několika způsoby. Víím, že to je z mnoha hledisek složité, ale možné to je. Jedna věc je na gesci památkového ústavu, ale druhá věc je, že tady neexistuje nic jako odborný dozor na restaurování. Kdyby podobná instituce technického restaurátorského

dozoru existovala, tak by příslušný odborník mohl pomoci s přebíráním nebo nepřebíráním nekvalitně provedených prací, protože by to byl člověk, který by tomu rozuměl. Chápu, že tlak proinvestovat peníze, nepřidělovat si problémy, tady je, ale pokud se tyto práce budou přebírat nekvalitně provedené, tak se z toho kola nedostaneme ven.

Petra Hoftichová: Něco bych k tomu doplnila. Ono to lze ošetřit. Nesouhlasím s paní Zubíkovou, protože kdybych tam našla někoho takového, tak stavbu nebo restaurování zastavím. A je to důvod k tomu, aby byla zrušena smlouva a firma byla vyhozena. Protože pokud tam bude někdo takhle pracovat, tak mne to nezajímá. Nedodrželi podmínky smlouvy, protože my máme ve smlouvě zásadně uvedeno, že ten, kdo podal nabídku, na zakázce bude také pracovat. To je první podmínka toho, aby firma nebo jednotlivec tu práci dělali. Pokud tam není a bude tam někdo jiný, tak mne to nezajímá a je to konec. Byť z toho budu mít problém, tak skončí. Opravdu se domnívám, že to, co říkal kolega Ďoubal, je v pořádku, protože zvlášť na větších zakázkách musí být prakticky vždycky dozor investora. A dozor investora nemusí být pouze technický, ale měl by tam být zároveň i odborník. A technický dozor kvalifikovaného investora si pořídí k sobě někoho dalšího, kdo mu pomůže tohle přebírat a hlídat. Dějala jsem to, když jsem byla na volné noze, několikrát, a lze toho dosáhnout a rozumný investor na tom trvá. Protože pak přebírá práce odpovídající kvalitě a nejsou problémy. Protože je tam dodržena i určitá koordinace. Protože to, co velice často chybí a nekvalifikovaná firma to neumí, tak to je harmonogram, který by hlídal postup prací tak, aby se práce nepřekrývaly, navazovaly na sebe a aby jedna profese neničila to, co dělá profese druhá.

Martina Hucková: Určitě všechny vaše odpovědi byly pravdivé. Mluvili jsme o malé odvaze těch, kteří připravují výběrové řízení a nechtějí se dostat do křížku se zákonem o veřejných zakázkách a chrání se. Takže nedovolí, aby tam byla jiná kritéria nebo mnoho jiných kritérií než cena.

Petr Pavelec: Já bych reagoval na to, co jste teď řekla, a současně to souvisí s tím, co zde předtím zaznělo. Jaké je řešení té věci? Neexistuje jiné řešení, než se vypořádat s administrativou, jejíž bujení investor neovlivní. A druhá věc je, starat o to, aby přístup investora byl skutečně kvalifikovaný, aby na straně investora stálo co nejvíce lidí, kteří věci rozumějí, kteří jsou schopni posuzovat, kdo se hlásí do výběrového řízení. A pak – jak tady řekla paní doktorka [pozn. red. Petra Hoftichová] – investor má nástroje na to, aby si to ohlídal. Má technický dozor a má možnost si sjednat i další potřebné kva-

lifikované síly. A to souvisí s tím, co jsme tady říkali. Jde jenom o to, věc nepodceňovat a nerezignovat. Jestliže jsou na svých místech kvalifikovaní lidé, tak to lze řešit. Někdy se to nepovede, někdy je to lepší, ale rozhodně to neznamená, že by se dlouhodobě stav zhoršoval. Je možné se snažit o to, aby to bylo lepší. A nástroje existují. Je to jenom v konkrétních lidech.

Martina Hucková: A v kvalitní přípravě výběrových řízení.

Petr Pavelec: Ale to s tím souvisí. Jestliže nemám kvalitního člověka, tak mi nepřipraví kvalitní výběrové řízení. Jestliže mám dobrého stavebního technika a dobrého památkáře, tak připraví výběrové řízení odpovědně. Ano, soutěž o cenu bude vždycky. To je nutná podmínka, se státními penězi to jinak nejde. Ale musí být a jsou nástroje pro to, aby byla posuzována i kvalifikace uchazečů.

Jan Všetěčka: Musím jenom doplnit, že dnes jsou nástroje velmi omezené. Vyplývá to ze zákona. Ten je daný, samozřejmě instituce typu Národního památkového ústavu mají další svoje předpisy, kterými se řídí výběrová řízení. Zákon však dnes opravdu umožňuje přihlásit se nekvalifikovaným uchazečům, kteří prokážou kvalifikaci pomocí subdodavatele. Jak zde uvedl pan Pavelec, je to určitě o kvalitě pracovníků na straně objednatelů, ale také o možnostech, jak v rámci onoho smluvního vztahu postupovat. Někdy se investor může ocitnout v bezvýhodné situaci, když dodavatel na základě nějakého sporu přeruší práci a je ohrožen termín dokončení akce, který je často podmínkou udělení dotace. Na druhou stranu se nám jako dodavatelské firmě často stává, že práce musí být přerušeny z důvodu nesoučinnosti na straně zadavatele a památkové péče.

Jiří Novotný: Diskusní téma zní: „*Nastaly podle Vás v posledních letech proměny společenských, ekonomických a politických podmínek výkonu památkové péče? Pokud ano, jaké?*“ Já myslím, že se k těm proměnám se právě v diskusi dostáváme. Pamatuji si, že v období, kdy byla kultura součástí totalitního státního režimu, tak veškeré zakázky bylo možné získat jen přes monopolní Fond výtvarných umělců. Práce rozdělovala komise, ve které zastoupeni nejen političtí zástupci, ale i řada odborníků, kunsthistoriků a restaurátorů. Nechci ale vyvolávat ducha této doby. Dnes je to otázka trhu.

Martina Hucková: *Díky. Ted' bych Vás poprosila, abychom se přesunuli k další otázce: Za jakých podmínek byste považovali za řešitelné rozpory mezi stanovisky památkové péče a záměry investora?*

Josef Čoban: Chtěl bych na tuto otázku odpovědět obecně, i když vím, že problémy se opravdu musí řešit ad hoc. Co mohu říci, je to, že ze strany památkářů bych očekával, zvláště u malých investorů, cílenou osvětu. Protože jsou opravdu nedotčení. Někdy je to až zarážející. Zahraniční majitel nebo investor stavby dotčené obnovou ve smyslu zákona o státní památkové péči počítá s tím, že česká ústava zaručuje nedotknutelnost jeho soukromého vlastnictví, byť jsou zákonné výjimky, které majitelé jaksi automaticky neberou v úvahu. Takže zmíněná osvěta a empatie vůči zájmům uživatele jsou určitým řešením, protože – co si budeme nalhávat – obnova i restaurování jsou vždycky otázkou velkých kompromisů. A je to i kompromis mezi novým užíváním dotčeného objektu a zachováním jeho určité hodnoty. Když však narazíme na blbce, je osvěta také k ničemu. Malí investoři jsou většinou osvětleni nedotčení. Myslí si, že mohou cokoli. I když mnohdy jsou zpočátku vstřícní – tam je pak ještě prostor pro empatii. Další problém je důslednost příslušných odborných a výkonných pracovníků státní památkové péče při vyžadování důsledného naplnění odsouhlasených záměrů. Mnohdy je pravdou, co jsem tady slyšel, že někteří dodavatelé se snaží tento proces ovlivňovat. U malých investorů, kteří sami financují obnovu a restaurování, pak pokud nemají nějakou dotaci vázanou na přísné dodržení termínů, tento problém odpadá. V těchto případech může památková péče po dodavatelích tvrdě vyžadovat, aby plnili to, k čemu se zavázali ve schváleném projektu. Neděje se to z různých důvodů. Ne třeba z neschopnosti nebo neochoty, ale protože ke konci roku jsou pracovníci památkové péče tak přetížení, že to časově prostě nezvládají. Nakonec proklouzne schvalovacím procesem kde co. Takže to jsou asi okruhy, kde by se dalo něco vylepšit. Nelze vše řešit striktně racionálně. Řekl bych, že je tam i mnoho emocionálních faktorů. Nebo možná ano, ale pak by některá rozhodování mohla být pocitována jako nepřiměřeně násilná.

Petra Hoftichová: Já si myslím, že bychom se měli dostat do civilizované Evropy a povolit investorům, zejména soukromým, daňové úlevy: finanční kompenzaci za to, že někdo o památku pečuje. To se týká především těch menších investorů, kteří by si toho tím pádem možná více vážili a více by zohlednili názory památkové péče.

Jiří Kott: Zájmy investora i zájmy památkové péče jsou v souladu, pokud záměr využití objektu je v souladu s rozměry a se stavem objektu, který majitel vlastní. Nelze pojmenovat malý dům poblíž Staroměstského náměstí „Velký dům“ a chtít na to nadstavět dvě patra, protože majitelů je moc a každý tam chce mít apartmány. Důležitá je v tomto ohledu dlouhodobá osvěta, jak z hlediska památkářů, tak

dalších zúčastněných. Památkáři musí dlouhodobě vystupovat jako rádci majitelů, kteří přispívají ke zhodnocení jejich objektu. Tím, že zachovávají památkovou hodnotu toho domu, zachovávají jim vlastně jejich majetek. Dále by památkáři měli být nápomocni jednotlivým majitelům i při zpracovávání žádosti o dotace, protože majitelé kolikrát nevědí, že když jsou v památkové zóně, mohou o něco žádat. A potom je samozřejmě otázka, kolik peněz se rozděluje v kterých dotačních programech. Zase je potřeba, aby si všichni účastníci obnovy historického objektu byli vědomi toho, že každá úprava objektu něco přináší, ale taky něco bere.

Petr Pavelec: Já podepisuju to, co řekl pan Kott. Přidávám k tomu svůj osobní praktický příklad. Když jsem ještě pracoval jako referent památkové péče v terénu, měl jsem při komunikaci s vlastníkem a s investorem nastaveno jedno zásadní kritérium: představ si, že ten dům je tvůj, chceš ho opravit pro komerční nebo jiné účely a současně víš, jakou hodnotu představuje z hlediska památkové péče. Tedy když konzultuješ a vedeš investora, veď ho tak, aby to bylo i pro tebe schůdné v případě, že bys stál na opačné straně, tedy na straně investora. Teď to říkám možná trošku složitě, ale to je kritérium, které mě vedlo k tomu, abych hledal kompromis. A k tomu vedu dnes i své lidi na Národním památkovém ústavu. Myslí si, že je to cesta, která je schůdná, a prakticky záleží na kvalifikaci a na empatii – jak řekl, myslím, pan Čoban. Tak to je ono: vědět, že dům má svůj další život, zároveň ale, že musí být zachována jeho památková podstata.

Jan Všetečka: Vzhledem k tomu, že to je otázka rozporu mezi památkovou péčí a záměry investora, vyjádřím se k ní velice krátce. Osobně považuju za naprosto zásadní otázku využití objektu. Pokud využití není pro objekt vhodné, dochází k tak zásadním změnám, že se objekt jako památka zničí. Myslí si tedy, že diskuse by měla začínat opravdu u využití. Naopak pokud navržené využití památky je vhodné, umožní ji dále využívat. Využívaná památka je památka, která funguje a může dál přežít. Na druhé straně známe všichni památky, které nemají využití, investovala se do nich spousta peněz a po deseti letech jsou ve stavu vyžadujícím další obnovu. Takže je to takový úkol pro společnost, hledat vhodné využití památek. Protože se tady ne bavíme pouze o soukromých památkách, ale i o mnoha památkách, které jsou v žalostném stavu a jsou majetkem státu nebo státních příspěvkových organizací.

Jiří Novotný: Každý investor, který vkládá prostředky do objektu – památky, za to očekává nějaký profit. Ten může být společenský, kulturní a též finanční. Na druhé straně je pracovník památkové péče, jehož základní snahou a povinností je přede-

vším uchovat památku v její historické podobě. Je důležité najít soulad těchto dvou základních tendencí, aby památka byla využívána a žila. Především jde o to, aby očekávaný přínos obnovy nebo restaurování byl v souladu s hodnotou památky. Není možné akceptovat, aby byla opravena jen fasáda a zbytek přišel vniveč. Potom dochází k náhradě stavebních konstrukcí a zůstávají nám jen fasády.

Martina Hucková: *Děkuji. Dopoledne jsme slyšeli příspěvek pana architekta Solaře, který nám tady vysvětlil, že restaurování je jednou z podob obnovy, ale přesto se dovolím dotázat: V čem vidíte hlavní rozdíl v charakteru metod obnovy a restaurování?*

Josef Čoban: Já budu pracovat s tím v Čechách tradičním pojmem restaurování, který se v podstatě dá použít i na konzervování, a musím poukázat na zásadní rozpor, o kterém se tady mluví. Není mezi obnovou a restaurováním, které by měly sledovat jeden cíl. V praxi je v přístupu. A to se odvíjí od toho, že při velkých realizacích je za provedení celého projektu zodpovědná stavební firma jako generální dodavatel. A u ní je samozřejmě jiný rytmus činností, rychlost realizací a jsou preferovány jiné výstupy, než mají restaurátoři. Takže tam je tedy rozpor. Při obnově musí stavební firma samozřejmě spolupracovat s pověřeným restaurátorem, ale výsledkem její činnosti je zajištění funkčnosti objektu. Zde bych se ještě pozastavil a řekl pár slov k našemu profesnímu výkonu, protože restaurátor postupuje podle etického kodexu a v mezích památkového zákona. Mimo jiné by neměl trvat na tom, aby se zbytečně prezentovaly a restaurovaly všechny artefakty, které se při obnově objeví, což je samozřejmě logické, ale v rozporu s přirozeným lidským počináním. No a pak bychom samozřejmě měli co nejvíce zohlednit využitelnost toho dochovaného díla. Největší problém bývá právě s požadavky na obnovu funkčních historických artefaktů: dveře i okna musí být funkční, mnohdy nelze použít dochovaný originál, protože je ve stavu rozpadu. Ze strany památkové péče, k níž se často připojí i dodavatel, je tam třeba požadavek, aby alespoň některá uměleckořemeslná nebo řemeslná díla byla prezentována na místě. Dostáváme se pak do rozporu nejenom s tím, kdo provádí obnovu jako generální dodavatel, ale i s objednavatelem obnovy, protože ten tam chce mít teplo, aby byl objekt zabezpečený a plně funkční. Za určitých okolností se samozřejmě lze smířit s kompromisním řešením, přestože ten nejvíce zainteresovaný na výsledku obnovy – generální dodavatel stavebních a stavebně řemeslných prací – má vždy větší vliv než restaurátoři. Co si budeme povídat, tahá za delší provaz. Proto se někdy vyplatí komunikovat přímo s investorem nebo majitelem. Pak se s překvapením dozvíte, že jeho názory na obnovu, restaurování, případně na

zmíněnou prezentaci náleží jsou diametrálně odlišné od těch zprostředkovaných, a že je ochoten velkoryse upravit harmonogram prací, poskytnout víc času nebo i více finančních prostředků. A stalo se mi to konkrétně na jedné velké akci: přišel bývalý rektor Univerzity Karlovy jako zástupce majitele objektu a vyřkl vlastní stanovisko proti požadavkům uživatele objektu: „*Co jste tady našli* [pozn. nástěnné malby v bývalém refektáři profesního jezuitského domu na Malostranském náměstí v Praze 1], *chci, aby se tady v maximálním rozsahu prezentovalo. Pokud to lze, půjdeme do parlamentu a peníze na další vylepšení toho reprezentačního prvního patra zkusíme získat, protože další prostředky na tuto budovu dostaneme nejdříve za 20 let. Univerzita takový funkční reprezentační prostor nutně potřebuje*“. Jak bylo řečeno, tak se i stalo, ale pro neúspěšnost uživatele jsme museli kontaktovat přímo investora a porušit subordinaci: obešli jsme jej i generálního dodavatele obnovy. Důsledky se nepříjemně projevíly ve vztazích, ale vzhledem k tomu, že se podařilo dotáhnout projekt do zdárného konce, bylo vše posléze zapomenuto.

Petra Hoftichová: Obnova je bohužel to, co je vždycky výrazně dražší. Restaurování je většinou nějakým podílem do toho zabudováno. Bohužel jsem zažila i situaci, kdy projekt byl vypracován od stolu jen na základě zaměření objektu, protože se projektant nemohl seznámit s výsledkem stavebně-historických průzkumů, restaurátorských průzkumů. Vlastně pouze jednal s objednavatelem, co si přeje do objektu adaptovaného na hotel dostat. To znamená, že objekt začal mít obrovské nároky na vodu, hygienické zařízení, elektřinu... prostě to, co bylo kdysi nenápadným městským domem, ve kterém mohlo bydlet několik rodin, mělo se stát hotelovým zařízením, které zcela měnilo charakter objektu, měnilo nároky, a vůbec obnova jako taková měla obratem dokázat dokonalost práce stavební firmy. To, že tam byly nějaké původní prvky, se stalo naprosto nezajímavým. Netvrdím, že to tak je vždycky. Poučený projektant sám naopak spolupracuje. A záleží to skutečně na investorech, protože pokud chystám ať už obnovu nebo restaurování, tak nezačínám s přípravou pracovních úkolů v lednu, s tím, že bych to měla tento rok provádět, ale rok dopředu si naplánuji průzkumy a přípravu, a pokud nejde o havárii, tak to dokážu připravit natolik včas, že i projednání a žádost o závazné stanovisko mám rok dopředu v šuplíku připravené. To je úřední doklad, který neztrácí svou platnost, a já s ním mohu pracovat v tom momentě, kdy vím, že získám nějaký grant nebo finance, které na to mohu použít. Sice vím, že budu muset žádat například o čerstvé stavební povolení, které je jinak omezeno, ale že už mám některé kroky vyřešené, a hlavně mám domluveno, že to, co se připravuje, nebude nikdo byrokraticky

brzdit. Čili není všechno jen na straně institucí, se kterými spolupracujeme a musíme je žádat o nějaké vyjádření, ale je to také na straně investorů. Myslím si, že v tom je opravdu úloha památkové péče, a především úředníků na příslušných odborech, aby investorům vysvětlili, jak je potřeba o to všechno žádat. Protože restaurování se dá vyřídit výrazně rychleji, ale samozřejmě obnova je složitější.

Jiří Kott: Tak já bych si dovolil rozlišit obnovu a restaurování. Protože při obnově objektu je možné významně poškozenou část odstranit a nahradit jiným materiálem ve stejném tvaru. Kdežto při restaurování se zachovává maximum hmoty subjektu, i když je minimálně zachován, a pro její zachování je už nutno užít speciální techniky. Samozřejmě v okamžiku, kdy přistupujeme k restaurování architektury, to znamená velkých objektů, tak se tam oba tyto přístupy prolínají. Některé části se restaurují a některé části se stavebně obnovují. Je potřeba, aby tyto práce byly v projektu kvalitně rozlišeny – co se bude restaurovat a co se bude stavebně obnovovat pomocí stavebních řemesel. Pokud je ten objekt složitější – třeba velikánská fasáda – tak je důležité, aby od začátku na celý průběh prací dohlížel restaurátor, který tomu dodá celkový sjednocující kvalitní vzhled.

Petr Pavelec: Já bych to lépe neřekl, předám slovo dalšímu řečníkovi.

Jan Všetěčka: Já bych navázal na pana kolegu Kotta. Zazněl tady pohled na tuto problematiku ze strany restaurátorů. Já to vidím z pohledu dodavatele zakázky celkové obnovy, kde restaurování je jednou z částí celé zakázky. Musí tedy zapadat do celkového harmonogramu akce, musí se zohlednit také návaznosti ostatních řemesel. A je potřeba – jak tady říkal pan kolega Kott – aby v projektu bylo jasně rozlišeno, co je předmětem obnovy, co je tedy řemeslo (kvalitní řemeslo) a co je restaurování. Často se setkáváme s tím, že ve stanoviscích památkové péče je vyžadován restaurátor i u zhotovení repliky (např. výroba replik oken), což se domnívám není požadavek oprávněný. Stejně tak si dovoluji oponovat panu kolegovi Kottovi, když zmiňoval obnovu fasády, kterou by měl zastřešit restaurátor. Myslím, že pokud je součástí obnovy fasády restaurování dochovaných originálních prvků, pak je na místě, aby se restaurátor podílel na celkové koncepci. Pokud se však jedná o obnovu fasády bez dochovaných originálních prvků, pak se dle mého názoru jedná o kvalitní řemeslo a přítomnost restaurátora by neměla být podmínkou, jelikož se nic nerestauruje. U tohoto bodu bych ještě rád dodal, že i z hlediska metodiky památkové péče chybí jasná hranice mezi obnovou, což je řemeslo, a mezi restaurováním. Jde tedy o to rozlišit, co je třeba restaurovat, a co lze

obnovit zkušeným řemeslníkem, který se na to specializuje. Jako příklad bych uvedl repasi okna – častý spor, zda se jedná o restaurování nebo o obnovu. Myslím si, že v tomto konkrétním případě by mělo jít o obnovu.

Jiří Novotný: Rozdíl je v metodě, jak tady bylo naznačeno. Restaurování je činností, která respektuje výtvarnou a technickou strukturu originálu, tady znamená, že respektuje autenticitu díla. Naproti tomu je obnova metoda, která je v podstatě řemeslná, to znamená, že chce používat užitečných, efektivních metod k tomu, aby byla především obnovena funkce dotyčného díla. Co je zásadní – jedna z těch činností směřuje k individualitě díla v jeho historické zprostředkovanosti, druhá směřuje k obnově, nebo nalezení nové funkce díla. V praxi se ukazuje, že mnohdy je účelné provádět obnovu s použitím restaurátorských metod. Tedy s přístupem a citlivostí, která může udržet obnovu v těch mezích, aby památka zůstala památkou.

Martina Hucková: Děkuji. Chcete ještě někdo na tento problém reagovat?

Petr Pavelec: Je iluze si představovat, že někdy budeme mít a priori, přesně definovanou pojmovou i praktickou hranici mezi obnovou a restaurováním. To podle mého názoru není možné. Ale rozhodující je to, co tady dnes už opakovaně zaznělo: správné zadání a kvalifikace lidí, kteří zadání zpracovávají. Pokud tyto premisy existují, může být v konkrétním případě výsledkem dobře nastavená hranice mezi tím, co je obnova a co je restaurování.

Jiří Kott: Já bych se vyjádřil k oběma věcem. Za prvé, práce by měl zajišťovat restaurátor, pokud se na daném objektu restaurování vyžaduje. A to z toho důvodu, že restaurátor je vlastně více kvalifikován a má větší nadhled než řemeslník. Je tedy lépe schopen rozlišit a dotáhnout dílo k lepšímu výsledku. To byla první věc. Druhá věc se týká jednak soutěží, jednak provádění prací. Velmi častá praxe do letošního roku byla taková, že si investor nechal zpracovat projekt pro stavební povolení. Na to byl vytvořen výkaz výměr a podle toho se soutěžilo a stavělo. Na jednu stranu to stavebním firmám velmi vyhovovalo, protože v projektu pro stavební povolení není celá řada věcí vyřešená. Ony tak mohly říkat: tady jsou „vícepráce“, tady jsou „méněpráce“, a celou řadu věcí si řešit po svém. Nový zákon pro zadávání veřejných zakázek předepisuje, že se musí soutěžit podle výkazu výměr, který je vypracován na základě projektu, který zase odpovídá projektu pro provedení stavby. To znamená, že správně od letošního a příštího roku by se mělo soutěžit podle lepších projektů. Z hlediska investora to znamená, že bude více investovat do projektové přípravy stav-

by, potom samozřejmě investuje nemalé peníze do toho, aby výběrové řízení vůbec proběhlo, a potom je zde samotná realizace. To všechno trvá nějakou dobu. Takže se zkracuje čas na realizování a přibývá papíru, který vlastně ve výsledku tolik potřeba k něčemu není. Setkávám se s tím, že přijdu na stavbu a lidé, kteří práci provádí, nikdy projekt neviděli, neslyšeli o něm a neví souvislosti toho místa.

Martina Hucková: Možná tedy můžeme doufat, že kvalitnější projekty budou znamenat třeba i ušetření času...

Petr Pavelec: Já si dovoluji ještě jeden drobný doplněk. Samozřejmě souhlasím s vámi, že kvalitní projekty ušetří peníze, ale bohužel i tyto projekty se soutěží na cenu. Čili tam začíná problém úplně od začátku: průzkumy, projekty atd. Jen bych chtěl krátce doplnit, jak jsme zde zmiňovali příklad výroby okna, tak jsem to možná neřekl úplně dostatečně jasně. Myslím si, že pokud je věc dostatečně jasně popsána v projektu, pokud k tomu existuje karta, kde je popsána technologie, tak je to jasně zadáno. Tam právě si myslím, že existuje přesná hranice mezi obnovou a restaurováním. V tomto momentě projektant akce v součinnosti s garantem památkové péče stanovují hranici na konkrétní akci v rámci konkrétního zadání u konkrétních prvků.

Jiří Novotný: K tomu problému: Součástí projektové přípravy je pasportizace prvků s alespoň primárním vyznačením základních poruch, příčin porušení a návrhu řešení. To je nutným předpokladem pro volbu, zda je nutné prvek pro jeho hodnotu uchovat, nebo konstatovat: Toto je v podstatě řemeslný prvek, opakovatelný ornament, reprodukovatelný řemeslný výrobek.

Martina Hucková: To nám krásně nahrává na další otázku, která zní: Jak vnímáte úlohu restaurátorských průzkumů pro formulace projektů obnovy? Tedy ptáme se, jestli projektant může rozhodnout, kdy se jedná o obnovu, a pak restaurování zná, nebo by si měl třeba přizvat restaurátora.

Josef Čoban: Já bych to viděl podle současné praxe takto: restaurátorský průzkum je sběr nějakých podkladů, poznatků pro projektanta. Zkoumání nálezů laboratorními metodami či hledání historických a výtvarných vztahů nikoho vlastně nezajímá, pokud není rozhodnuto o prezentaci. Primárně se restaurátorským průzkumem řeší hranice – selektují se jím oblasti, konkrétně oblast restaurátorská, oblast stavební a stavebně řemeslné obnovy apod. Restaurátorský průzkum není ve zkoumaném objektu pochopitelně jediný. Průzkumů různého účelu a rozsahu je několik. Restaurátorské průzkumy

úprav povrchů a materiálového složení nakonec využívají i ti, kteří dělají další a rozsáhlejší invazivní průzkumy, např. stavebně-historické, stavebně-technické, mykologické aj. Průzkumy by měly mít logické časové posloupnosti. Zmíněné restaurátorské využívají výsledků standardního stavebně-historického rešeršního. Na něj navazujícím nebo souběžným by měl být invazivní stavebně-historický průzkum nebo stavebně-technický, který by posléze již nepoškodil hodnotné historické povrchy a stavební konstrukční prvky, což je nezanedbatelným operativním přínosem zmíněných restaurátorských průzkumů. Přesto se v poslední době setkáváme s tím, že jsou objednány restaurátorské průzkumy jen proto, že jsou vyžadovány státní památkovou péčí. Závěry a nálezy posledních tří rozsáhlých průzkumů, které jsme s kolegy provedli, nebyly vůbec zpočátku akceptovány při projektování, a až následně projektanti zjistili, že zapomněli něco již dostupného prostudovat, ale to již došlo k nějakým přehmatům. Ovšem dokumentace průzkumů jim leží doma na stole stále tzv. „v mašličích“ nebo v neotevřené emailové poště. V lepším případě se potom pouze přepracovává prováděcí projekt. Takže toto je moje aktuální zkušenost.

Petra Hoftichová: Ale to jsme pořád na začátku. Průzkumy si neobjednává projektant, průzkumy si objednávat investor. Pokud to je větší průzkum, tak i na ten by se mělo udělat výběrové řízení, protože to je dodávka služeb, bohužel, dost velká. Takže i to by se mělo soutěžit alespoň na základě poptávky vybraných dodavatelů. Průzkum je skutečně nezastupitelný a restaurátorský průzkum by měl být první. Teprve potom by měl na to navazovat nebo s ním jít ruku v ruce jakýkoliv další, například stavebně-technický. Protože jestliže restaurátor objeví některé poznatky – jak tady říkal například kolega Čoban – tak do toho místa nemůžu pustit statika, aby si tam vyřízl kus stropu – jak tady ve svém příspěvku ukazoval pan kolega Solař. To byla dokonalá ukázka toho, jak se to skutečně dělat nemá a nemůže. A já bych to skutečně v tom momentu dala za vinu investorovi, že tohle připustil.

Jiří Kott: Bez kvalitního restaurátorského průzkumu a spolupráce celé řady odborníků – protože restaurátor, když má formulovat, co se s daným nálezem má dělat, často pracuje třeba s chemickým technologem, s petrologem a dalšími specialisty, se statikem, pokud je ten objekt staticky porušený – a bez kvalitních průzkumů nevznikne kvalitní projekt opravy nebo restaurátorský záměr. A je potřeba, aby na tuto fázi projektovní přípravy byl vymezeno dostatek času, protože v okamžiku, kdy se má naprojektovat velká stavba, a třeba třičtvrtě roku se dohaduje smlouva, kde se nejdříve řeší výběrové řízení, potom se řeší smlouva, a potom to za dva měsíce máte mít celé hotové včetně stavebně-historického prů-

zkumu, včetně restaurátorských průzkumů, včetně všech technologií v objektu, včetně statického zajištění a máte mít připravený projekt pro stavební povolení, ještě zkonzultovaný s památkáři, tak vám vlastně paralelně běží všechny průzkumy a vy je dostanete na stůl třeba 14 dní před tím, než odevzdáte projekt, což jsou prostě šílenost.

Petr Pavelec: Mohli bychom popisovat různé specifické situace. Pro mě má restaurátorský průzkum samozřejmě úlohu nezastupitelnou a souvisí to zase s otázkou kvalifikace a včasného zadání.

Jan Všetečka: Jen stručně, protože pan kolega Kott coby projektant to popsal poměrně přesně ze svého pohledu. Já si myslím, že jde jednak o kvalitu provedení těchto průzkumů, a potom hlavně – na straně památkáře a projektanta – o schopnost výsledky průzkumů použít. Sebelepší průzkum, jehož výsledky nebyly správně použity, je k ničemu.

Jiří Novotný: Je to pořád stejné. Restaurátorský průzkum má nezastupitelnou roli. Všimněme si, že diskutující se volně pohybují mezi restaurátorským záměrem, restaurátorským průzkumem, předběžným restaurátorským průzkumem, záměrem opravy, obnovy nebo restaurování, atd. Nemáme v tom tedy jasno. Ještě bych chtěl říct, že pokud má být průzkum účelný, pak by mělo být jasné, k čemu průzkum slouží, jaké jsou jeho cíle. Jestli jeho hlavním cílem je celkové poznání památky, nebo zda řeší konkrétní otázky spojené s restaurátorským průzkumem.

Martina Hucková: Děkuji za odpovědi. Poslední, uzavírající dotaz zní: Jaká je a jaká by mohla být úloha restaurátora v současné praxi památkové péče?

Josef Čoban: Budu stručný. Z pléna zde již zazněla ta samozřejmost, že restaurátoři by se měli uplatnit právě v rámci výkonu památkové péče jako institucionálně zřízený odborný dohled velkých restaurátorských realizací v rámci obnovy. Být já velkým investorem, tak si najmu odborného restaurátora nebo restaurátory jako dohled. Na stavbách je úplnou samozřejmostí a zákonnou povinností, že si investoři najmou kvalifikovaný stavební dozor. O tom nikdo nepochybuje a vždycky to investoři udělají. Ale potom klidně spoléhají na to, že nějaký subdodavatel a generální dodavatel dodají restaurátorské práci nejen dobře provedené, ale i v rozsahu, ve kterém byla sjednaná smlouva. I tuto problematiku by měl odborný dohled pokrývat. Popravdě řečeno, voláme tady po něčem, co je vlastně strašně nepříjemná činnost, protože pověřený odborný dohled bude muset často jít do osobních střetů. Ten expert tam ovšem nebude proto, aby komplikoval

život dodavatelům, ale proto, aby s jeho přispěním bylo dílo dovedeno ke zdárnému konci. Nebyl by to policajt, nýbrž člověk najatý investorem, který musí i lidsky vyjít s dodavateli, které hlídá. Pokud budeme jako restaurátoři volat po institucionalizaci takového dohledu, pak pozor, zda to bude chtít vůbec někdo dělat? Jak již bylo řečeno, především proto, že bude muset řešit velmi nepříjemné věci, a to nanejvýše věcně, konkrétně a osobně.

Petra Hoftichová: Já bych řekla, že restaurátor by měl dokázat vysvětlit investorovi, že stojí na jeho straně. Protože ne vždycky je to takto chápáno. Velice často je tam právě restaurátor dosazen z titulu nějakého zákona nebo ze zájmu památkové péče. A dokud nedokáže prezentovat svou práci tak, že ji dělá pro investora, pro toho, komu památka patří, že to dělá prostě obecně, pro všechny, aby se daná věc zhodnotila, aby získala nové kvality nebo si je udržela, pak vlastně nikdy nebude brán v potaz tak, jak by měl být.

Jiří Kott: S čím se často setkávám, je to, že celá řada investorů, když slyší slovo restaurátor, tak si představí, že výrazně stoupnou náklady na obnovu celého objektu. To znamená, že restaurátor musí přesvědčit veřejnost, že za tu cenu, kterou si říká za své dílo, opravdu odvede kvalitní práci. To znamená, že když už restaurátor práci získá, provádí ji sám nebo společně se svými třeba začínajícími kolegy a je na té stavbě přítomen. A nepřijíždí na stavbu pouze v době kontrolních dní.

Petr Pavelec: Mě jako památkáře už restaurátor přesvědčil dávno. Pro mě kvalifikovaný a komunikativní restaurátor je nenahraditelným členem pracovního týmu. Ale znovu opakují, tak jako akce může být zdařilá pouze v případě, že tam je kvalifikovaný památkář, tak ne každý restaurátor je ten kvalifikovaný. Teď nemyslím z hlediska vzdělání, teď myslím skutečně z hlediska zkušeností, praxe, schopností realizovat věci a komunikovat jak s památkovou péčí, tak s investorem. Možná toho vyžadují od restaurátora příliš, ale pouze takový restaurátor je pro mě tím nenahraditelným členem týmu. Na takového odborníka budu vždy z pozice investora i z pozice památkáře hledat peníze. Jestli bude placen dodavatelem, nebo jestli si ho najímáme sami, to je druhotná otázka. Ale potřebuji takového člověka v procesu památkové péče mít.

Jan Všetečka: Myslím si, že úloha restaurátora při vlastním procesu restaurování se nám zdá jasná všem. Vyplývá to samozřejmě i ze zákona. Podle mého názoru by mělo dojít k rozšíření záběru restaurátorů do pole přípravy zakázek. Vidím mezeru ve spolupráci s projektanty, s investory ve fázi přípravy zakázky. A to je věc, kterou samozřejmě

nemohou vyvolat restaurátoři, ale měla by přijít ze strany investorů, projektantů. Měli by řešit problematiku restaurování již ve fázi přípravy a projektu. Často se setkáváme s tím, že pro mnohé investory i pro mnohé projektanty je restaurování obor na okraji a vnímají restaurování jako komplikaci akce. To si myslím, že je špatně. Pokud projektant i investor chápou restaurování jako komplikaci, tak samozřejmě akce nemůže dopadnout dobře.

Jiří Novotný: Chtěl bych poděkovat panu doktorovi Pavelcovi za jeho vyjádření. K tomu mohu zdůraznit jednu skutečnost: že u nás na fakultě se snažíme, aby vzdělávání bylo poměrně celostní, aby studenti ovládali nejen restaurátorské techniky, ale byli také schopni rozpoznat, v čem spočívá hodnota díla, věděli, jakým specifickým způsobem dílo ochránit, měli ostatní potřebné znalosti a především uměli komunikovat. Studenti musí být schopni svá hlediska obhájit. Našimi nejlepšími partnery jsou osvětlení památkáři, osvětlení investoři a osvětlení správci památek, jakož i projektanti. Na této potřebě komunikace je založeno i toto diskusní setkání.

Martina Hucková: Ještě si dovolím položit jednu doplňující otázku, která vyplývá z toho, co zde bylo řečeno: Máte představu, že by restaurátor mohl mít dohled nad svými kolegy restaurátory?

Josef Čoban: To je myšlenka kolegy Jakuba Ďoubala. Tady se vedla dlouhé roky diskuse, že od doby, když zaniklo DÍLO, podnik ČFVU, tady není žádná kompetentní odborná hodnotitelská komise, která by nahrazovala pánaboha. Navrhovaná komora restaurátorů ji zamýšlela instalovat, ale komory regulují činnost v oblasti vzdělávání, dalšího vzdělávání, etiky a podobně. Takže není reálné, že by si komora zřídila dohled v běžném komerčním nekonfliktním provozu. Ale to, co vymysleli mladí kolegové včetně Ďoubala, mne velmi zaujalo, a myslím si, že to je opravdu reflexe na ten povinný stavební dohled nebo stavebně-technický dohled. Ale potom je nutné dořící: dohled na velké zakázce. Co je to velká zakázka? To už jsme u slovíček, ale tady půjde o rozhodnutí konkrétního investora. Pokud si není jistý, pokud ví, že je majitelem velké hodnoty, tak by se měl obrátit na odborníky. Já si myslím, že investoři nejsou hloupí, oni jsou možná jenom líní a především neinformovaní. Někdy si nechají vnuknout mylné směřování. Ale řekl bych, že se to mění. Velcí investoři si opravdu už najímají restaurátory a my neděláme jenom restaurátorské průzkumy. V podstatě děláme též návrhy restaurování, předběžnou kalkulaci, odhad doby realizace, případně spolupracujeme na harmonogramu prací při obnově celých objektů. V případě, že je to složitě, žádáme o rozšíření průzkumu. A pak už to opravdu běží tím klasickým systémem projektové přípravy. Podle mne by

se z těch restaurátorů, kteří dělají průzkumy, mohli rekrutovat experti na investorský dohled, pokud by rezignovali na dodavatelskou pozici. Ideální by bylo, kdyby byli v podstatě odborným poradcem investora od začátku a účastnili se vyhodnocení nabídek. Samozřejmě ani zde nesmí dojít ke střetu zájmů.

Jiří Kott: Teď jsme zabrousili do fáze předprojektční přípravy spolupráce s restaurátory. Když připravujeme projekt většího objektu, máme hotový projekt a dostane to rozpočtář, tak co se týká stavebních prací, existují různé ceníky a jednotlivé stavební práce se dají velmi dobře rozpoložkovat. V okamžiku, kdy přecházíme na restaurování, můžeme mít zpracovaný restaurátorský záměr, popis, co všechno se bude s objektem provádět, ale nemáme v podstatě možnost, jakým způsobem to ocenit. V okamžiku, kdy oslovíme, řeknu, někoho z Archattu nebo Rafla nebo další a další restaurátory, sice nám s projektční přípravou pomohou, ale není pro ně tolik zajímavá jako realizace. Už ví, co všechno tam má být a jak to má být naceněné. Takže by se správně neměli účastnit výběrových řízení na dodavatele, protože tam už je střet zájmů.

Josef Čoban: Měli by zůstat loajální tomu, kdo si u nich objednal expertizu. Mají přeci možnost se rozhodnout: půjdu dělat průzkumy a souběžně s tím návrhy, nebo řeknu ne, já mám zájem o tuto akci, najdete si na to někoho jiného. To je o zodpovědnosti, loajalitě a slušnosti. Ale tady se jen na to nedá apelovat. Pak nezbyvá, než si vzít ku pomoci Desatero.

Martina Hucková: Velmi vám děkuji za dodatečně odpovědi. Velmi bych vám chtěla poděkovat též za vaši účast v panelu a děkuji všem, že jste přišli.